

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

TRANG PHỤC TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI DAO TIỀN
Ở XÃ YÊN NGUYÊN, HUYỆN CHIÊM HÓA, TỈNH TUYÊN QUANG
TRONG XU THẾ BIẾN ĐỔI HIỆN NAY

KHOÁ LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN VĂN HOÁ
CHUYÊN NGÀNH VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ
MÃ SỐ: 608

Sinh viên thực hiện : HÀ THỊ TUYỀN, VHDT 15B

Giảng viên hướng dẫn : TS. NGUYỄN ANH CƯỜNG

HÀ NỘI, 05-2013

LỜI CẢM ƠN

Qua quá trình làm khóa luận em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới TS. Nguyễn Anh Cường đã tận tình hướng dẫn, chỉ bảo và tạo mọi điều kiện giúp đỡ em hoàn thành khóa luận này.

Em xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo trong khoa văn hóa dân tộc đã tạo điều kiện giúp đỡ em trong quá trình học tập và hoàn thành khóa luận.

Em xin chân thành cảm ơn UBND xã Yên Nguyên, các cá nhân, gia đình tại thôn Đồng Vàng đã cung cấp nguồn tài liệu trong quá trình em đi thực tế tại địa phương.

Do điều kiện thời gian có hạn, trong khóa luận có thể còn nhiều điều thiếu sót chưa được hoàn chỉnh. Vì vậy em rất mong nhận được nhiều ý kiến góp ý của các thầy, các cô cũng như các bạn, để sau này có điều kiện tiếp tục nghiên cứu một cách toàn diện và tốt hơn.

Sinh viên

Hà Thị Tuyền

MỤC LỤC

LỜI MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	5
2. Mục đích của việc nghiên cứu đề tài	6
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	6
4. Lịch sử nghiên cứu đề tài.....	6
5. Phương pháp nghiên cứu	7
6. Đóng góp của đề tài	7
7. Bố cục đề tài	8
Chương 1: KHÁI QUÁT CHUNG VỀ XÃ YÊN NGUYÊN VÀ NGƯỜI DAO TIỀN, HUYỆN CHIÊM HÓA, TỈNH TUYÊN QUANG.....	9
1.1 Khái quát chung xã Yên Nguyên, huyện Chiêm Hóa, tỉnh Tuyên Quang.....	9
1.1.1 Vị trí địa lý, địa hình	9
1.1.2 Khí hậu	10
1.1.3 Tài nguyên thiên nhiên.....	10
1.1.4 Tình hình dân cư	12
1.1.5. Điều kiện kinh tế xã hội	12
1.2 Khái quát về người Dao Tiên ở xã Yên Nguyên, huyện Chiêm Hóa, tỉnh Tuyên Quang	15
1.2.1 Tên gọi, lịch sử cư trú của nhóm người Dao Tiên ở xã Yên Nguyên... 15	
1.2.2 Khái quát về đặc điểm tình hình kinh tế - xã hội	18
1.2.3 Đặc trưng văn hóa của người Dao tiên ở xã Yên Nguyên	21
Tiểu kết chương 1	24
Chương 2: TRANG PHỤC TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI DAO TIỀN Ở XÃ YÊN NGUYÊN, HUYỆN CHIÊM HÓA, TỈNH TUYÊN QUANG	25
2.1 Quan niệm về trang phục truyền thống	25
2.2 Quá trình tạo ra trang phục	27
2.2.1 Nguyên liệu	27

2.2.2 Dệt vải	28
2.2.3 Cách thêu hoa văn	29
2.2.4 Kỹ thuật cắt may	31
2.3 Trang phục truyền thống của người Dao Tiền ở xã Yên Nguyên...	32
2.3.1 Các thành tố của trang phục truyền thống.....	32
2.3.2 Trang phục trong sinh hoạt và lao động thường ngày	44
2.3.3 Trang phục trong ngày lễ hội và cưới xin	45
2.4 Đồ trang sức	47
2.5 Một số giá trị của trang phục truyền thống người Dao Tiền ở xã Yên Nguyên	49
2.5.1 Giá trị sử dụng.....	49
2.5.2 Giá trị văn hóa – lịch sử	50
2.5.3 Giá trị thẩm mỹ	52
Tiểu kết chương 2	55
Chương 3: MỘT SỐ GIẢI PHÁP NHẪM BẢO TỒN PHÁT HUY GIÁ TRỊ TRANG PHỤC TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI DAO TIỀN Ở XÃ YÊN NGUYÊN, HUYỆN CHIÊM HÓA, TỈNH TUYÊN QUANG.....	57
3.1 Những biến đổi trong trang phục truyền thống của người Dao Tiền ở xã Yên Nguyên	57
3.1.1 Thực trạng biến đổi trong trang phục truyền thống	58
3.1.2 Nguyên nhân biến đổi	63
3.2 Một số giải pháp bảo tồn, phát triển trang phục truyền thống người Dao Tiền ở xã Yên Nguyên	65
3.2.1 Giải pháp về chính sách	67
3.2.2 Giải pháp về kỹ thuật	70
3.2.3 Giải pháp về sử dụng.....	71
Tiểu kết chương 3	72
KẾT LUẬN	74
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	76
PHỤ LỤC	78

LỜI MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Trong cộng đồng các dân tộc Việt Nam, mỗi dân tộc đều có những trang phục rất riêng, rất phong phú và đa dạng. Mỗi trang phục mang nét độc đáo và đặc trưng cho từng vùng miền. Trang phục gắn bó mật thiết với cuộc sống, là dấu hiệu thông tin quan trọng để nhận biết tộc người sau ngôn ngữ. Trang phục không chỉ phản ánh trình độ phát triển kinh tế - xã hội mà còn thể hiện tập quán nếp sống, trình độ thẩm mỹ và nếp sống văn hóa của mỗi dân tộc.

Bước vào thời kỳ đổi mới và hội nhập quốc tế cánh cửa giao thương được mở rộng với nhiều nước trên thế giới đồng bào dân tộc thiểu số được tiếp cận với các nền văn hóa khác nhau thông qua các phương tiện thông tin đại chúng, người dân ít nhiều chịu ảnh hưởng bởi nền văn hóa đó, dẫn đến giá trị văn hóa truyền thống, nhất là trang phục truyền thống của các dân tộc thiểu số có nguy cơ bị pha trộn, lai căng và không còn giữ được bản sắc. Nếu không có sự nhận thức đúng đắn về việc bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa các dân tộc, trong đó có giữ gìn trang phục truyền thống, mỗi dân tộc sẽ tự đánh mất sự tồn tại của chính mình.

Trong bối cảnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế hiện nay. Văn hóa được xem như nền tảng tinh thần của xã hội, đồng thời cũng vừa là mục tiêu, vừa là động lực thúc đẩy kinh tế phát triển. Đảng ta đã khẳng định: Trong điều kiện kinh tế thị trường và mở rộng giao lưu quốc tế, phải đặc biệt quan tâm giữ gìn và nâng cao bản sắc văn hóa dân tộc, kế thừa và phát huy truyền thống văn hóa đạo đức, tập quán tốt đẹp và lòng tự hào dân tộc. Muốn được như vậy việc nghiên cứu, tìm hiểu để thấy được các giá trị văn hóa đích thực của một tộc người, tìm kiếm giải pháp bảo tồn, phát huy...là nhu cầu bức thiết hiện nay.

Văn hóa vật thể là một trong các yếu tố là một trong các yếu tố quan trọng của bản sắc dân tộc cần được lưu giữ cấp thiết. Trong tiến trình phát triển của một xã hội. Đặc biệt trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước vấn đề này càng được quan tâm hơn bao giờ hết. Là con em dân tộc của huyện Chiêm Hóa, tỉnh Tuyên Quang, một mảnh đất tập trung nhiều thành phần dân tộc, nhiều bản sắc văn hóa đặc sắc một trong những giá trị văn hóa đó là trang phục (y phục, trang sức). Cho nên, tôi muốn đi sâu nghiên cứu vấn đề trang phục truyền thống của dân tộc Dao Tiền, một dân tộc còn bảo lưu và giữ gìn nhiều bản sắc văn hóa độc đáo.

2. Mục đích của việc nghiên cứu đề tài

Với các tộc người không kể các yếu tố khác, chỉ riêng trang phục cũng tạo cho họ có ý thức phân biệt giữa dân tộc này với dân tộc khác, giữ nhóm này với nhóm khác và qua trang phục muốn nói lên tâm tư, tình cảm, nếp sống, văn hóa của dân tộc mình.

Trang phục hình thành và ra đời không chỉ là phương tiện bảo vệ cơ thể và làm đẹp cho con người. Mà trang phục còn có ý nghĩa xã hội cũng bởi lẽ đó trang phục là một nguồn tư liệu hết sức có giá trị để nghiên cứu nguồn gốc và bản sắc văn hóa của tộc người đó.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu là trang phục truyền thống của người Dao Tiền trong xu thế biến đổi hiện nay.

Phạm vi nghiên cứu của đề tài tại xã Yên Nguyên, huyện Chiêm Hóa, tỉnh Tuyên Quang.

4. Lịch sử nghiên cứu đề tài

Cùng với các dân tộc khác, dân tộc Dao đã được giới nghiên cứu dân tộc học và văn hóa trước đây cũng như hiện nay chú ý tới. Nhiều công trình

nghiên cứu đã được in thành sách. Về trang phục của nhóm Dao Tiền, đã có một số công trình nghiên cứu nhắc đến, song chỉ là một mục nhỏ hay các bài báo giới thiệu qua một số nét về trang phục của một nhóm Dao. Do vậy về mặt tư liệu vẫn còn thiếu cụ thể. Trong các công trình nghiên cứu về trang phục của người Dao có một số công trình của các tác giả như cuốn *Người Dao ở Việt Nam* của Bế Văn Đăng và đồng một số tác giả khác. Cuốn *Trang phục cổ truyền của người Dao ở Việt Nam* luận văn tiến sĩ của Nguyễn Anh Cường đã đề cập cơ bản trang phục của các nhóm Dao ở Việt Nam. Cuốn *Trang phục cổ truyền của các dân tộc Việt Nam* của PGS- TS Ngô Đức Thịnh cũng đề cập tới trang phục của các nhóm Dao (trong đó có Dao Tiền) chỉ mang tính chất giới thiệu chưa đi sâu vào miêu tả trang phục. Về sau có cuốn *Hoa văn trên vải các dân tộc thiểu số vùng Đông Bắc Bắc Bộ Việt Nam* của các tác giả Diệp Trung Bình, Hà Thị Nụ, Ma Ngọc , Nguyễn Khắc Tụng và Lê Ngọc Thắng (Nhà xuất bản văn hóa dân tộc – 1997) có đề cập tên hoa văn trang phục Dao Tiền. Ở bài khóa luận này, tôi muốn đi sâu vào nghiên cứu trang phục của dân tộc Dao Tiền tại xã Yên Nguyên, huyện Chiêm Hóa, tỉnh Tuyên Quang nhằm góp phần nghiên cứu, hệ thống, toàn diện về trang phục.

5. Phương pháp nghiên cứu

Để nghiên cứu trang phục của dân tộc Dao Tiền, tôi đã tiến hành khảo sát thực tế tại xã Yên Nguyên, huyện Chiêm Hóa, tỉnh Tuyên quang nơi có nhiều đồng bào Dao Tiền cư trú.

Với hình thức khảo sát, nghiên cứu, thu thập, ghi chép, chụp ảnh, phỏng vấn, tham khảo tài liệu là những phương pháp chủ yếu trong nghiên cứu của bài khóa luận này.

6. Đóng góp của đề tài

Đề tài đã có đóng góp nguồn tư liệu về trang phục của người Dao cụ thể là nhóm Dao Tiền góp phần vào công tác nghiên cứu, đồng thời đem

lại nguồn tư liệu đối với những người làm công tác nghiên cứu văn hóa dân tộc, nghiên cứu dân tộc học cũng như ngành sân khấu và điện ảnh.

Hy vọng kết quả bước đầu của việc nghiên cứu trang phục cổ truyền dân tộc Dao Tiền ở xã Yên Nguyên, huyện Chiêm Hóa, Tỉnh Tuyên Quang không những góp phần vào việc bảo tồn, phát huy bản sắc văn hóa dân tộc, mà còn góp phần xây dựng nền văn hóa tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc trong sự nghiệp hiện đại hóa công nghiệp hóa đất nước.

7. Bố cục đề tài

Ngoài phần mở đầu luận văn gồm ba chương:

Chương 1: Khái quát về mảnh đất và người Dao Tiền ở xã Yên Nguyên, huyện Chiêm Hóa, tỉnh Tuyên Quang.

Chương 2: Trang phục truyền thống của người Dao Tiền ở xã Yên Nguyên, huyện Chiêm Hóa, tỉnh Tuyên Quang.

Chương 3: Một số giải pháp nhằm bảo tồn phát huy giá trị trang phục truyền thống người Dao Tiền ở xã Yên Nguyên, huyện Chiêm Hóa, tỉnh Tuyên Quang.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Duệ Anh (1998), “Lược khảo về trang phục truyền thống của các dân tộc Việt Nam”, *Tạp chí dân tộc học*, (3).
2. Diệp Trung Bình (1997), *Hoa văn trên vải các dân tộc thiểu số vùng Đông Bắc – Bắc Bộ Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
3. Nông Quốc Chấn (2003), *Trang phục cổ truyền của người Dao ở Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
4. Nguyễn Anh Cường (1994), “Y phục và cách trang trí nền vải mặc của người Dao Tiền ở Hòa Bình”, *Tạp chí dân tộc học*, (3).
5. Nguyễn Anh Cường (1996), *Trang phục cổ truyền người Dao Thanh Y*, *Tạp chí dân tộc học*, (4).
6. Nguyễn Anh Cường (), *Trang phục cổ truyền của người Dao ở Việt Nam*, Luận án tiến sĩ lịch sử, ký hiệu LA 01.06.20 thư viện Quốc gia, Hà Nội.
7. Phan Hữu Dật (1998), *Một số vấn đề dân tộc học Việt Nam*, Nxb Đại học Quốc Gia, Hà Nội.
8. Bé Văn Đăng, Nguyễn Khắc Tụng, Nông Trung, Nguyễn Nam Tiên(1971), *Người Dao ở Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
9. Nịnh Văn Độ, Nguyễn Phi Khanh, Hoàng Thế Hùng (2003), *Văn hóa truyền thống các dân tộc Tày, Dao, Sán Dìu ở Tuyên Quang*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
10. Phạm Quang Hoan, Hoàng Đình Quý (1997), *Văn hóa truyền thống người Dao ở Hà Giang*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.

11. *Lịch sử Đảng bộ huyện Chiêm Hóa(1943 – 1991)*, huyện ủy Chiêm Hóa xuất bản năm 1996.
12. Hoàng Nam (2004), *Văn hóa các dân tộc vùng Đông Bắc*, giáo trình trường Đại học văn hóa, Hà Nội.
13. Triệu Thị Nhất (2008), *Văn hóa truyền thống người Dao Đỏ với dự án di dân tái định cư ở xã Hoàng Khai – huyện Yên Sơn – tỉnh Tuyên Quang*. Khóa luận tốt nghiệp chuyên ngành văn hóa dân tộc thiếu số, Thư viện đại học Văn hóa, Hà Nội.
14. Đặng Thị Quang (2000), *Trang phục cổ truyền người Dao Đỏ ở huyện Na Hang – tỉnh Tuyên Quang*, Luận văn thạc sĩ văn hóa học, Thư viện đại học Văn hóa, Hà Nội.
15. *Tạp chí dân tộc học số 3* (1994), “Trang phục của người Dao Đỏ ở huyện Ba Bể và huyện Nguyên Bình tỉnh Cao Bằng”, Hà Nội.
16. Doãn Thanh, Lê Trung Vũ, Trần Nguyên, Nguyễn Hà (1978), *Truyện cổ Dao*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
17. Lê Ngọc Thắng, Lâm Bá Nam (1990), *Bản sắc văn hóa các dân tộc Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
18. Ngô Đức Thịnh (1986), “Trang trí trên trang phục nhìn từ góc độ văn hóa dân gian”. *Văn hóa dân gian* (1).
19. Ngô Đức Thịnh (1994), *Trang phục cổ truyền của các dân tộc Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
20. Nông Quốc Tuấn (2002), *Trang phục cổ truyền người Dao Đỏ ở Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
21. Đỗ Quang Tụ, Nguyễn Liên (2010), *Người Dao trong cộng đồng các dân tộc Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.